การศึกษาความสุขของการเป็นผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา

A Study of Happiness of Giver and Receiver in Buddhism

พระครูสุวรรณสิทธิธาดา (วีระสิทธิ์ มหาวีโร)

Phrakhru Suwansithithada (Veerasit Mahaviro)[1]

พระมหาวิโรจน์ คุตฺตวีโร, PhramahaViroj Guttaviro[2]

E-mail: weerasithw@gmail.com

Received: *March 6, 2022* **Revised:** *March 31, 2022*

Accepted: *March 31, 2022*

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาความสุขของการเป็นผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเป็นผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาความสุขของผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา.และ. เพื่อวิเคราะห์ความสุขของการเป็นผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Ducumentary Research) และการวิจัยภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผลการศึกษาพบว่า ความสุขของผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักความสัมพันธ์ระหว่างความสุขของผู้ให้และผู้รับไว้อย่างเป็นระบบ การเป็นผู้ให้และผู้รับที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาทั้งสองจะต้องเป็นผู้มีศีล มีคุณธรรมความดี ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นพระสงฆ์ หรือนักบวชเท่านั้น บุคคลทั่วไปก็สามารถเป็นผู้ให้และผู้รับได้เหมือนกัน การให้เป็นการพัฒนาจิต กำจัดตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว ความสุขของการเป็นผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนานั้น คือการได้ช่วยเหลือสังคมสุข ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ตอบแทนบุญคุณ และสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์จากการเป็นผู้ให้เพื่อประโยชน์ตนเองแล้ว ยังเป็นการนำประโยชน์จากผู้ให้สู่คนส่วนมากด้วย ความสุขของการเป็นผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา กล่าวว่าต้องมีคุณสมบัติองค์ 3 คือ เป็นผู้ปราศจากราคะ โทสะ โมหะ นั้น เป็นสิ่งที่สำคัญต่อความสุขในการเป็นผู้ให้และผู้รับที่เชื่อมความสัมพันธ์ความสุขเข้ากับชีวิต ร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ ซึ่งส่งผลต่อการ

---

[1] สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม/ Faculty of Graduate Studies Mahamakut Buddhist University.

[2] สาขาวิชาพระพุทธศาสน์ศึกษา บัณฑิตศึกษา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. / Faculty of Graduate Studies Mahamakut Buddhist University.

ดำรงชีวิตให้อยู่เย็นเป็นสุข คือมีความรู้ในคุณธรรมแห่งการให้และรับในการดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมายของมนุษย์อันเกิดจากการให้และการรับ เพราะการให้เป็นต้นตอแห่งความสงบสุข

คำสำคัญ: (ความสุข), (การเป็นผู้ให้และผู้รับ), (พระพุทธศาสนา)

Abstract

This article was a part of thesis 'A Study of Happiness of Giver and Receiver in Buddhism' containing the following purposes; to study the giver and receiver in Buddhism, the happiness of the giver and receiver in Buddhism, and to analyze the happiness of the giver and receiver in Buddhism. This research was qualitative research and field work research by in-depth interview. The results showed that for the happiness of the giver and the receiver, the Buddha systematically demonstrated the relationship between the happiness of the giver and the receiver. Both the giver and the receiver appearing in the Buddhist scriptures must be virtuous, holding good morals. They do not need to be a monk or priests only, but anyone can be both givers and receivers alike. Giving is a type of mental development, eliminating stinginess and selfishness. The happiness of a giver and a receiver in Buddhism has provided a happy society, Buddhism supporting, repaying merit and giving helps. The giver gains his own benefits, and it also brings the belongings of giver to many people. The happiness of being a giver and a receiver in Buddhism is said that there must be three qualities: being free from lust, hatred, and delusion which are important factors to be happy in being a giver and receiver that connects happiness with life, body, mind, and spirit, which affects the live a happy life, it is knowledge concerning the virtues of giving and receiving for living to achieve human goals arising from giving and receiving because giving is the source of peace.

Keywords: (Happiness), (Being a Giver and a Receiver), (Buddhism)

1. บทนำ

ความสุขนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหานับตั้งแต่ในสมัยอดีตจนถึงปัจจุบันในทางพระพุทธศาสนาได้มีการกล่าวถึงความสุขและวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสภาพสังคมในปัจจุบันซึ่งยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์เป็นที่แพร่หลาย ความสุขของมนุษย์มีหลายทางและหลายระดับ การศึกษาเรื่องความสุขจะทำให้เรา

ดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข[3] และการได้รับการยอมรับจากครอบครัว และชุมชน การเห็นคุณค่าในตนเอง ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว และ มีความสัมพันธ์กับความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ[4] สมดังที่ ฌองค์-ฌาคส์ รูสโซกล่าวว่า “ทุกคนอยากเป็นสุข แต่การจะเป็นอย่างนั้นได้ แรกสุดเราต้องเข้าใจว่าความสุขคืออะไร”

ดังนั้นในการศึกษาเรื่องของความสุขจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของความสุข ความหมายของคำว่า สุข ไว้ว่า “ความสบายกายสบายใจ” ความสุขกายในบาลีใช้คำว่า กายิกสุข (Happiness) คือ ความสุขทางกายคือสุขที่เกิดขึ้นจากเรื่องราวและวัตถุภายนอก ส่วนสุขใจหรือสบายใจนั้น ในภาบาลีใช้คำว่า เจตสิกสุข (Metal Happiness) คือความสุขทางใจ คือการที่มีจิตใจเบิกบาน รู้สึกมีความสุข ซึ่งเบ่งบานออกมาจากภายในสู่ภายนอกความสุขในความหมาย EQ (Emotional intelligence) หรือความฉลาดทางอารมณ์ความสุขหมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข[5]

ดังนั้นเมื่อพูดถึงความสุขจึงต้องรู้ว่าเป็นความสุขประเภทใดเพราะความสุขนั้นมีหลายระดับในขณะที่แนวคิดการพัฒนาประเทศในระดับโลกปัจจุบันก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขของประชาชนในประเทศ เริ่มตั้งแต่ประเทศภูฏาน ไทย เป็นต้น พระพุทธศาสนากล่าวถึงชีวิตมนุษย์ไว้ว่าประสบทั้งความสุขและความทุกข์ให้มุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติเพื่อลดละความทุกข์ด้วยการทำความดีหรือการทำบุญซึ่งมีพระพุทธพจน์ว่า

“บุญเป็นชื่อของความสุข”[6] หมายความว่าการกระทำในสิ่งที่เป็นบุญทำให้บุคคลมีความสุขในการปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความสุขตามหลักพระพุทธศาสนานั้นมีวิธีการหลากหลายตามระดับชั้นของความสุข นับตั้งแต่กามสุข โลกิยสุข ฌานสุข ไปจนโลกุตตรสุข และนิพพานสุข ดังพระ

---

[3] ริการ์ มาติเยอ, **คู่มือพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญที่สุด,** (กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมีมา, 2551), หน้า 41.

[4] ดุษฎี อายุวัฒน์, **ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,** วารสารภาษาศาสนา และวัฒนธรรม ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2562), หน้า 136–155.

[5] กรมสุขภาพจิต, **อีคิว ความฉลาดทางอารมณ์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนากรมสุขภาพจิต, 2543), หน้า 16.

[6] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ 16, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2554), หน้า 4.

พุทธพจน์ที่ว่า “ผู้มีสุข จิตย่อมตั้งมั่น” ความสุขย่อมส่งผลให้บุคคลเอิบอิ่ม แลดูสดชื่นสดใสมีกำลังใจที่จะประกอบกิจที่มีประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป[7]

การให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการให้ทานที่ปรากฏอยู่ในพระสูตร อรรถกถาต่าง ๆ เช่น ในบารมี 10 บุญกิริยาวัตถุ 10 สัปปุริสบัญญัติ 3 ฆราวาสธรรม สังคหวัตถุธรรม การถวายทานที่สังคมส่วนใหญ่เข้าใจก็คือ ปาฏิบุคลิกทาน การให้เจาะจง และสังฆทาน คือถวายเป็นกลาง ๆ ไม่เจาะจงเฉพาะแก่ผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ การให้ทานที่ไม่เจาะจง จะมีผลอานิสงส์มากกว่าขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ให้ทานเป็นสำคัญสังคมไทยปัจจุบัน พบว่าการให้ทานประกอบการปฏิบัติในการให้ทานทั้งผู้ให้และผู้รับชาวพุทธแบ่งออกเป็น 2 กุล่มใหญ่ คือ[8]

1) กลุ่มนักบวชหรือบรรพชิต แยกเป็นภิกษุและภิกษุณี เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปฏิคาหก

2) กลุ่มชาวบ้านหรือคฤหัสถ์ แยกเป็นอุบาสกและอุบาสิกา เรียกโดยรวมอีกอย่างหนึ่งว่า กลุ่มทายก แต่ถ้าแยกเป็นหญิงจะเรียกว่า ทายิกา

เนื่องด้วยทางพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งเรียนรู้มาแต่โบราณกาล ทุกชีวิตจึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนาตั้งแต่แรกเกิด หลังการเกิด เจ็บ จน ป่วย ขณะใกล้ตาย ทำให้เรามีความเกี่ยวพันธ์ทางด้านสังคมกันอย่างลึกซึ่ง วัดจึงเป็นศูนย์กลางของสังคม งานประเภทมงคล งานอวมงคลจะเป็นพิธีโกนผมไฟ ทำขวัญเด็กเมื่อเข้าสู่วัยที่ต้องศึกษา วัดก็เป็นสถานศึกษาที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่กุลบุตร กุลธิดา จนเข้าสู่วัยชรา วัดจึงเป็นที่พึ่งพาทางใจ จนถึงเวลาตายวัดก็เป็นที่พักแหล่งสุดท้ายที่ร่างอันไร้วิญญาณของพุทธศาสนิกชนจะได้อาศัยวัดจัดเป็นศูนย์กลางในการประกอปพิธีกรรมบำเพ็ญกุศลของชุมชน ทั้งที่มีบทบาทต่อสังคมในฐานะเป็นสถานที่ประกอปพิธีกรรมทำบุญตามประเพณีวัฒนธรมของชุมชนโดยไม่เลือกชนชาติ ไม่เลือกศาสนาลัทธิปฏิบัติ ไม่เลือกผิวพรรณ สูง ต่ำ ดำ ขาว ใด ๆ ทั้งที่เป็นศูนย์กลางของพระสงฆ์เป็นทั้งครูอาจารย์ผู้นำทุกเรื่องเพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขทั้งกายและใจโดยไม่เลือกว่าผู้นั้นเป็นใคร ถ้าไม่ผิดศีลธรรมผิดพระวินัยของท่านแล้วก็จะบังเกิดเป็นประโยชน์ทั้งประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน ประโยชน์ส่วนรวม และประโยชน์สูงสุด คือพระนิพพาน วัดเป็นที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเป็นที่พบปะสร้างค์สรรค์เนื่องในโอกาส

---

[7] พระมหาสุทิตย์ อาภากโรและเขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, **ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธการสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข**, (กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, 2553), บทคัดย่อ.

[8] พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), **การให้ทานที่ไม่ต้องเสียเงินแล้งยังได้นิพพาน,** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เลี่ยงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์ จำกัด, ม.ป.ป.), หน้า 2.

ต่าง ๆ ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ เห็นได้ชัดเจนมากมายในอดีตที่ผ่านมาแม้บทบาทของวัดหลายแห่งจะเริ่มเปลี่ยนไปบ้างก็ตาม[9]

วัดคือสถานศึกษาแต่ปัจจุบันโรงเรียนคือสถานศึกษาจึงเกิดช่องว่าง ระหว่างพระภิกษุกับคฤหัสถ์ หลักปฏิบัติบางข้อที่คฤหัสถ์ต้องทราบ แต่ในยุคสมัยปัจจุบันกลับไม่ทราบ เช่นการถวายของหรือปัจจัยสี่ สิ่งของที่ถวายได้หรือระยะเวลาที่สามารถถวายได้ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อปกครองหมู่คณะหรือสังฆะ พระภิกษุเรียกกันว่า พระวินัย ซึ่งมีทั้งในส่วนเกี่ยวที่ข้องกันเองในหมู่พระภิกษุและภิกษุณีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์ด้วยถือว่าเป็นปัญหาที่รอการแก้ไข ส่วนหนึ่งฟังศัพท์ หรือคำหลาย ๆ คำทางพระพุทธศาสนาไม่รู้เรื่องแล้ว เช่น อริยมรรคมีองค์ 8 มรรคสมังคี[10] เป็นต้น สังคมไทยเรามีดีทางเมตตา ความกรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่แล้วเพียงแต่ทำอย่างไรจึงจะทำให้เราสร้างวัฒนธรรมแห่งปัญญาขึ้นมาได้

จากที่กล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจใคร่ศึกษาระดับความสุขของการเป็นผู้ให้และผู้รับทานในพระพุทธศาสนาเพื่อวิเคราะห์ความสุขของการเป็นผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนาว่าเป็นอย่างไร อันจะเป็นประโยชน์แก่การทำความเข้าใจและแนวทางแห่งการศึกษาเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามพุทธประสงค์สืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่อง ““การศึกษาความสุขของการเป็นผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 3 ข้อ คือ

2.1 เพื่อศึกษาการเป็นผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา

2.2 เพื่อศึกษาความสุขของผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา

2.3 เพื่อวิเคราะห์ความสุขของการเป็นผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยภาคสนามโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีลำดับขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี และภาษาไทย และอรรถกถาภาษาไทย ศึกษาหนังสือ ตำรา บทความ เอกสารทางวิชาการและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

---

[9] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **สถานการณ์พระพุทธศาสนา กระแสไสยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539), หน้า 31-33.

[10] สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน**, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2537), หน้า 93.

3.2 ศึกษาเอกสาร และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสุขของการเป็นผู้ให้ และผู้รับในพระพุทธศาสนา ศึกษาเอกสาร และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทายก ปฏิคาหก ความสัมพันธ์ระหว่างทายก และปฏิคาหก

3.3 รวบรวมข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ นำเสนอในรูปแบบการพรรณาเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Aanalytical Descriptions) สรุปผลการศึกษาวิจัย

3.4 นำเสนอผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และจัดทำเป็นรูปเล่ม

4. ผลการวิจัย

4.1 การเป็นผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา

การให้ทานด้วยศรัทธาย่อมได้รับอานิสงส์ทั้งผู้ให้ทานและผู้รับทาน ความหมายและคำสอนในพระพุทธศาสนากล่าวถึงการให้ทานด้วยศรัทธาแล้วย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และอีกความหมายหนึ่งคือวัตถุที่พึงให้สุขใจทั้งผู้ให้และผู้รับ คือ ความยินดีที่ได้รับสิ่งของที่มอบให้ในขณะที่ผู้ที่มอบให้นั้นสุขใจที่ได้ช่วยเหลือแบ่งเบาในความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ลักษณะความสำคัญชนิดของทานกล่าวให้กระชับเข้าไปอีกก็หมายถึง การเสียสละ บริจาค มีความหมายที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Alm: money, clothes and food that giving ความสำคัญและลักษณะของการให้ทานของสัตบุรุษนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ 5 ประการ คือ[11]

1) ด้วยศรัทธา

2) โดยความเคารพ

3) โดยตามกาลอันสมควร

4) ด้วยจิตอนุเคราะห์

5) ไม่กระทบกระทั้งตนเองและผู้อื่น[12]

ซึ่งแบ่งชนิดได้ 2 ชนิด

1) อามิสทาน คือ การให้สิ่งของ

2) ธรรมทาน คือ การให้ทานเป็นธรรม[13]

คุณสมบัติของผู้ให้และผู้รับ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของทาน มี 4 องค์ประกอบพื้นฐาน คือ 1) วัตถุทานบริสุทธิ์ 2) เจตนาบริสุทธิ์ 3) ผู้ให้บริสุทธิ์และ 4) ผู้รับบริสุทธิ์ คือ ก่อนให้ ก็มีใจดี ขณะให้ก็มีจิตใจเลื่อมใส มีความยำเกรงในผู้รับ และอุปัฏฐากในการบำรุง ผู้ให้และผู้รับดังกล่าว

---

[11] องฺ.อฏฺฐก. (ไทย) 23/31/287.

[12] ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ และคณะ, **หลักการดำรงชีวิตในสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533), หน้า 162.

[13] องฺ.ทุก. (ไทย) 20/124/119.

ย่อมได้รับผลบุญคือความสุขจากการศึกษาชนิดของทาน ทานที่สัตตบุรุษให้แล้วอย่างนี้ บัณฑิตผู้มีปัญญาบูชาอย่างนี้ย่อมเข้าถึงโลกที่มีชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขอย่างแท้จริงอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาเหตุปัจจัยของการให้มีจุดประสงค์ในการให้ได้กล่าวถึงจุดประสงค์การให้ไว้ 2 ประการ คือ

1) เพื่อการอนุเคราะห์ในการช่วยเหลือให้เข้ามีจิตใจและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2) เพื่อบูชาคุณแก่ถวายทานในพระพุทธเจ้าในฐานะผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา

ในด้านความคิดเห็นของนักวิชาการ ได้อธิบาย ว่าทานคือการให้ ให้สิ่งที่ควรให้เพื่อประโยชน์แก่เขา เช่น สิ่งของ ที่เป็นปัจจัย 4 และการให้ทานโดยที่ไม่ต้องเสียเงินลักษณะของการให้ทาน โดยกล่าวว่าเป็นลักษณะของการให้ทานของสัตตบุรุษและบทบาทหน้าที่ของผู้อุปัฏฐากในพระพุทธศาสนาเถรวาทคือคุณลักษณะในการอุปถัมภ์ปัจจัย 4 สร้างศาสนสถานเผยแผ่พุทธธรรมสืบทอดพระพุทธศาสนา และปกป้องพระพุทธศาสนา ผู้ให้อาจเป็นผู้ชาย หรือผู้ให้ผู้หญิง ผู้รับโดยมากจะเข้าใจว่าเป็นพระสงฆ์แต่ในความจริงแล้วเอาบุคคลทั่วไปก็ได้ตามหลักการพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้ากำหนดทั้งผู้ให้และผู้รับทาน ซึ่งเรียกว่า พุทธบริษัท 4 ประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี ซึ่งมีหน้าที่ในการรับทาน และอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งมีหน้าที่บำรุงอุปัฏฐาก[14]

4.2 ความสุขของผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา

ความสุข หมายถึง ความอิ่มเอมใจความร่าเริงอันเกิดจากการสร้างคุณความดี ความสุขในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง อินทรีย์คือความสุขกาย ความสุขใจคือโสมนัสสินทรีย์ หมายถึงอินทรีย์คือความสุขใจ อินทรีย์หมายถึง ร่างกาย, อำนาจ, สภาพที่เป็นใหญ่ เป็นจอมในหน้าที่ตน, ความเป็นใหญ่ในสภาพธรรมนั้น ๆ ความสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้สื่อความหมายไปในวิถีของการดำเนินชีวิต ความสุขในการดำเนินวิถีชีวิตที่อิงอาศัยสิ่งที่เสพเรียกว่า โลกียสุข ความสุขในการดำเนินวิถีชีวิตที่ไม่อิงอาศัยสิ่งเสพเรียกว่า โลกุตรสุข โลกียสุขอิงอาศัยสิ่งเสพเรียกว่า สามิสสุข โลกุตรไม่อิงอาศัยสิ่งเสพเรียกว่า นิรามิสสุข คำว่า สุข ทำให้เห็นว่าความสุขของมนุษย์นั้น ซึ่งมีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกันจำแนกไปตามวิถีชีวิตที่มีวิธีการนำพาไปยังฝั่งแห่งความสุขตามความปราถนาซึ่งอาจจะมีต่างกันตามลักษณะวิถีชีวิตในความสัมพันธ์ในการดำรงชีพในความหมายของพุทธธรรมถ้าความสัมพันธ์นั้นไปในทิศทางการสร้างสุขแบบพอกพูนตอบสนองตัณหาที่เป็น กิเลสเรียกว่า โลกียสุขถ้าความสุขนั้นมีความสัมพันธ์ไปในการสร้างสุขทางจิตวิญญาณ[15] คือ

1) การไม่ทำบาปทั้งปวง

2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม

3) การทำจิตให้ผ่องใส

---

[14] ปิ่น มุทุกัณฑ์, **มงคลชีวิต,** (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535), หน้า 216.

[15] ขุ.ธ. (ไทย) 25/183/90.

คำว่า “ให้” เป็นคำที่ต้องให้ความสำคัญถ้าเราไม่เคยเป็นผู้ให้ เราจะไม่มีทางรู้เลยว่าความสุขที่เกิดขึ้นในหัวใจของผู้ให้นั้นเป็นอย่างไรแล้ววันหนึ่งเมื่อเรามองดูใจของเราเองเราจะรู้ซึ้งถึงคำว่า ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก การให้ในทางพระพุทธศาสนามีคำว่า ทาน และ จาค ซึ่งหมายถึงการให้คือให้ในเชิงสังคม ผลของการให้ประโยชน์ต่างตอบแทน และให้ในเชิงไม่มีผลต่างตอบแทน มนุษย์เกิดมาย่อมมีเหล่ากอและเผ่าพันธุ์ของตัวเอง นอกจากนั้นยังแวดล้อมด้วยบุคคลอื่น ๆ ประกอบด้วย สามีหรือภริยา บุตรหรือธิดา พ่อแม่ ครูอาจารย์ บริวาร พระภิกษุ สามเณรหรือนักบวช การเชื่อมสัมพันธภาพด้วยการให้และเสียสละจะเป็นการเชื่อมร้อยใจ ผูกไว้ในคุณธรรมที่สูงส่ง การให้และเสียสละต้องประกอบด้วยกาย วาจา ใจและวัตถุสิ่งของการทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนา[16] คนที่นิยมทำบุญ เช่น

1) การให้ทาน

2) การรักษาศีล

3) การเจริญภาวนา[17]

เจริญสมาธิบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมบุคคลจึงควรดำเนินชีวิตของตนให้มีความสุขด้วยการบำเพ็ญทาน รักษาศีล และตั้งจิตให้เป็นสมาธิเจริญเมตตา เจริญวิปัสสนาภาวนา เป็นต้น อย่างถูกต้องถูกวิธีหลักกความดีที่ทำให้เกิดสุข เรียกว่า การบำเพ็ญบุญ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสุข เพราะว่าบุญ นำความสุขมาให้แก่ผู้ประพฤติ โดยมีวิธีทำความดี คือ บุญ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ แบ่งออก 3 ประการ คือ

1) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทาน

2) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จจด้วยศีล

3) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนา[18]

จากความหมายของคำว่า “สุขของผู้ให้และผู้รับ” ทำให้เห็นว่าความสุขของมนุษย์นั้น ถูกนำไปใช้ในศาสตร์ต่างๆ ซึ่งในแต่ละศาสตร์เป็นทั้งแนวคิด และทฤษฎีแบบเฉพาะศาตร์ ซึ่งในแต่ละศาสตร์เหล่านี้ได้อธิบายความหมายของความสุขทั้งเหมือนและแตกต่างจำแนกไปตามวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตให้มีความสุขด้วยการบำเพ็ญทาน รักษาศีล และตั้งจิตให้เป็นสมาธิเจริญเมตตา เจริญวิปัสสนาภาวนา เป็นต้น นำความสุขมาให้แนวการดำเนินชีวิตโดยวิธีนี้ ทำให้ผู้ปฏิติตามย่อมดำรงตนอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

---

[16] ขุ.ชา. (ไทย) 27/29–30/233.

[17] ขุ.ธ. (ไทย) 25/16/29.

[18] ขุ.อิติ. (ไทย) 25/60/415.

4.3 วิเคราะห์ความสุขของการเป็นผู้ให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา

หลักธรรม คำสอน ที่เชื่อกันว่า เป็นผลแห่งการวิเคราะห์ค้นคว้า นั้นจัดว่าเป็นภูมิรู้ ภูมิปัญญาของพระพุทธเจ้าที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาแล้ว และได้ชื่อว่า เป็นภูมิปัญญาโลก เป็นภูมิปัญญาของมนุษยชาติ เป็นมรดกโลก ที่หาค่ามิได้ ที่แสดงถึงความสุขในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างลุ่มลึกเป็นระบบและรอบด้านที่สุดเท่าที่เคยมีตามหลักพระพุทธศาสนาคนเราจะมีความสุขได้อยู่ที่ใจ อากาศ สิ่งแวดล้อม หรือแม้กระทั่งสุขภาพก็มีส่วน แต่ไม่ใช่เรื่องหลัก เพราะว่าคนที่เจ็บป่วยเขาก็มีความสุขได้ คำว่าความอยู่ดีมีสุข (Well–Being) ให้ความหมายเป็นความสำเร็จโดยมี อิสรภาพในการเลือกดำรงชีวิต ฉะนั้นความสุข (Happiness) จึงเป็นส่วนหนึ่งของความอยู่ดีมีสุขได้ให้ความหมาย ของความสุขว่า ความสุขเกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึงการเป็นอิสระจากความโลภ ความโกรธและ ความหลง และความสุขจากปัจจัยภายนอกหมายถึงความสุขจากการเป็นเจ้าของวัตถุ สอดคล้องกับคำว่าเกิดมาก็มีสุขบ้างทุกข์บ้างความสุข คือการเน้นการฝึกจิตและปฏิบัติธรรม กระทำความดีและความ เคารพในตนเองความพอเพียงด้วยปัจจัยสี่ มีสัมมาอาชีพเรียกว่า ที่สุขภาวะที่ดี อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ ดี เรียกว่า โลกียสุข ส่วนสุขทางใจ ได้แก่ ใจที่ไม่มีความกังวล มีศีลธรรมทางจิตใจฝึกฝนอบรมจิตให้มี สุขภาพจิตที่ดี สมรรถภาพจิตที่ดี และคุณภาพจิตที่ดีอันพร้อมเข้าสู่สภาวะความเป็นกลางของจิต เป็น อิสระจากความโลภะ โทสะ โมหะ กิเลสอาสวะ เรียกว่า โลกุตตรสุขเพื่อเป็น ประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการให้ทาน จะได้มีความเข้าใจเรื่องทานได้ถูกต้องและสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ดีงามในสังคมต่อไป คนไทยมีแนวคิด มีจิตใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกันและกัน และมีจิตแห่งการให้เป็นลักษณะปกติวิสัย ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับเจตนาทั้ง 3 ประการ คือ

1) ก่อนให้ทาน

2) กำลังให้ทาน

3) หลังจากให้ทานไปแล้ว[19]

นี้ถือได้ว่ามี เจตนาทั้ง 3 กาลให้ด้วยความเคารพต่อ ไทยทานด้วยเคารพต่อปฏิคาหกด้วย ประดุจให้แก่ผู้เป็นที่เคารพนับถือและบูชาฉะนั้น ถือได้ว่า มีผลต่อการให้ทาน นี่เป็นรูปแบบของการให้ทานในสังคมไทยปัจจุบันนี้

ด้วยทานที่มีผลมากให้แล้วเกิดประโยชน์ แก่ผู้รับเกิดความสุขสำราญกายสำราญใจ โดยเฉพาะการให้อย่างมีรูปแบบนั้น ต้องให้ถูกหลักวิธีอันเป็นรูปแบบอย่าง ถูกต้อง จึงจะเกิดประโยชน์แก่ผู้รับและผู้ให้ ซึ่งผลการให้ คือ ความสุขแท้จริงเกิดจากการให้นั่นเองซึ่งถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็จะเสียดุลยภาพในการดำรงชีวิต ความสุขมีความสำคัญในฐานะจรรโลงชีวิตให้ดำรงอยู่อย่างผาสุก หลักธรรมคำสอนที่ได้กล่าวมาข้างต้นมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือปฏิบัติต่อความสุข

[19] องฺ.ฉกฺก. (ไทย) 22/37/468.

ให้ชีวิตดำรงอยู่อย่างสงบสุขหรือสันติสุขอย่างแท้จริงการเป็นผู้ให้ก่อให้เกิดคุณค่าในการใช้ชีวิตประจำวันนำไปยังชีวิตอื่น ๆ ได้อย่างแท้จริง โดยที่เบื้องหลังการให้ไม่ทุกข์ขาดพร่องในตนเอง

พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้ให้และผู้รับนั้น หมายถึง ความสุขอันเป็นเรื่องภายในจิตใจ ที่เกิดจากการปฏิบัติด้วยสติปัญญาความสุขนี้จะเข้าถึงได้ด้วยหลักในมรรคมีองค์ 8 ดังนี้

1) สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) หมายถึง ทัศนคติความเข้าใจความรู้แจ้งในอริยสัจ4

2. สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) หมายถึง การนึกคิดที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

3. สัมมาวาจา (มีวาจาชอบ) หมายถึง การพูดด้วยถ้อยคำที่ถูกต้อง อ่อนหวาน มีสาระแก่นสาร

4. สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) หมายถึง การกระทำที่ถูกต้อง ไม่ประพฤติผิดทำนอง คลองธรรม

5. สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) หมายถึง การเลี้ยงชีพในทางที่ถูกต้องโดยชอบธรรม

6. สัมมาวายามะ (ความพยายามชอบ) หมายถึง ความเพียรพยายามที่ถูกต้องในสิ่งที่ดี

7. สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) หมายถึง ความระลึกหรือการตั้งสติในทางที่ถูกต้อง

8. สัมมาสมาธิ (จิตตั้งมั่นชอบ) หมายถึง ความตั้งมั่นในคุณงามความดี

อันเป็นแนวทางแห่ง การปฏิบัติของบุคคล เพื่อให้เกิดความดีสูงสุด คือ วิถีแห่งปัญญาดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สัปปุริสธรรม คือ การบริหารการจัดการในวิถีแห่งรู้ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน และเข้าใจคนอื่น อันมีกายตื่น ใจตื่น เป็นวิถีแห่งพลังขององค์ธรรมสัมมัปปธานและอิทธิบาทผสานสติสัมปชัญญะเป็นเครื่องตื่น รู้ปัจจุบันขณะแห่งการเป็นผู้ให้และผู้รับนำมาซึ่งความสุขในหลักพุทธธรรมอย่างมีความสุขอันเป็นพื้นฐานในการนำไปใช้ ก็จะพบกับความเป็นอิสระและผ่อนคลายมีความสุขง่าย ๆ กับสิ่งทำในวิถีธรรม ความสุขของผู้ให้และผู้รับ ที่ได้ทำสุขง่าย ๆ ที่ได้จากการบำเพ็ญทาน รักษาศีล และตั้งจิตให้ให้เป็นสมาธิเจริญเมตตา เจริญวิปัสสนา เป็นต้นอย่างถูกวิธี นำมาซึ่งความสุขมาให้

ความสุขของผู้ให้และผู้รับ รวมย่อในวิถีทำด้วยรู้เหตุปัจจัยที่กำลังดำเนิน เพียงความรู้หยุดใน รู้ความเคลื่อน รู้ความไหว การเป็นให้และผู้รับในพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีการนี้เป็นวิถีแห่งสติสัมปชัญญะนำมาซึ่งความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับไปพร้อม ๆ กันก่อให้เกิดความสุขในชีวิตประจำวันได้อย่างลงตัวเข้ากับกาล เทศะ บุคคลลอัตภาพของตน

สรุปสิ่งที่มนุษย์ต้องการว่า “ความสุขของการเป็นผู้ให้และรับในพระพุทธศาสนา” อยู่ที่เหล่าชนต้องการความสุขในวิถีใด ซึ่งพระพุทธศาสนากล่าวไว้สองวิถีคือ วิถีโลกียกับวิถีโลกุตร คำว่า “ความสุข” นี้จึงขึ้นอยู่กับภูมิแห่งจิตผู้ให้และผู้รับ

5. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นพบความสำคัญของความสุขของการเป็นผู้ให้และรับในพระพุทธศาสนาแสดงออกให้เห็นถึงความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อและการให้ความเคารพยอมรับใน

ความการเป็นผู้ให้หรือผู้รับร่วมกันจนพัฒนาเป็นความสุขนำมาสู่ความเจริญรุ่งเรืองทั้งด้านพระพุทธศาสนาด้านจิตใจและโยชน์สุขร่วมกันที่มีแก่ผู้ให้และผู้รับให้เกิดขึ้นได้จริง โดยนำเอาหลักธรรมมาใช้เพื่อให้เกิดความสุขโดยหลักความดีที่ทำให้เกิดสุข เรียกว่า การบำเพ็ญบุญ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสุขย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติตามย่อมดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต, **อีคิว ความฉลาดทางอารมณ์**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนากรมสุขภาพจิต, 2543.

ดุษฎี อายุวัฒน์, **ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,** วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2562”

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), **การให้ทานที่ไม่ต้องเสียเงินแล้งยังได้นิพพาน,** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เลี่ยงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์ จำกัด, ม.ป.ป.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **สถานการณ์พระพุทธศาสนา กระแสไสยศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ 16, กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด 2554.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโรและเขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, **ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธการสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข**, กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข , 2553.

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ และคณะ**, หลักการดำรงชีวิตในสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ 2กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533

ปิ่น มุทุกัณฑ์, **มงคลชีวิต,** กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535

ริการ์ มาติเยอ, **คู่มือพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญที่สุด,** กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมีมา, 2551.

สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน**, กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2537